

POSTANOWIENIE

Dnia 23 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maciej Pacuda

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania A. O.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Poznaniu

o wysokość emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 23 listopada 2022 r.,

zażalenia odwołującej się na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu

z dnia 5 kwietnia 2022 r., sygn. akt III AUa 37/20,

1. oddala zażalenie,

2. przyznaje radcy prawnemu S. P. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w Poznaniu kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu zażaleniowym.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Poznaniu wyrokiem z 24 czerwca 2020 r., III AUa 37/20, w pkt 1 oddalił apelację A. O. (odwołująca się) od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z 13 listopada 2019 r., VII U 206/19, oddalającego jej odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Poznaniu z 28 grudnia 2018 r. którą zaskarżyła w części w jakiej odmówiono jej przeliczenia emerytury

ponad kwotę 2.197,39 zł brutto. Sąd Apelacyjny w Poznaniu postanowieniem z 5 kwietnia 2022 r., III WSC U 5/22, w pkt 1 ustalił wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 3.722 zł i w pkt 2 odrzucił skargę kasacyjną A. O. wniesioną od wyroku tego Sądu.

Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że odwołująca się wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 24 czerwca 2020 r., III AUa 37/20, w zakresie pkt 1, którym oddalono jej apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z 13 listopada 2019 r., VII U 206/19, oznaczając wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 150.749 zł. Pismem z dnia 18 stycznia 2022 r. organ rentowy, odnosząc się do wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w skardze kasacyjnej, wskazał, że kwota ta jest zawyżona, zaś wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi 3.722 zł i jest to różnica między kwotą emerytury dochodzonej przez odwołującą (to jest kwotą emerytury wraz z rekompensatą), a kwotą emerytury przyznaną przez organ rentowy za okres od 1 grudnia 2018 r. do 30 listopada 2019 r. Organ rentowy powołał się na zasadę wyrażoną w postanowieniu Sądu Najwyższego z 28 stycznia 2021 r., I UZ 22/20. W odpowiedzi na pismo organu rentowego - odwołująca wskazała, że stanowisko organu rentowego jest wewnętrznie sprzeczne i wniosła o uznanie kwoty 15.233 zł jako wartości przedmiotu zaskarżenia, gdyż o taką kwotę w skali roku wzrosłaby emerytura odwołującej przy zaliczeniu spornego okresu.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że organ rentowy w piśmie z 23 lutego 2022 r. przedstawił sposób wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia z rozbiciem na miesiące od 1 grudnia 2018 r. do 30 listopada 2019 r., wskazując, że wynosi ona 3.722 zł. Mając na uwadze, że sprawa dotyczy wysokości emerytury, Sąd drugiej instancji podkreślił, że granicą dopuszczalności skargi jest wartość przedmiotu zaskarżenia co najmniej dziesięć tysięcy złotych i wskazał, że wartość przedmiotu zaskarżenia została ustalona na kwotę 3.722 zł, co skutkowało odrzuceniem skargi.

Zażalenie na powyższe postanowienie Sądu Apelacyjnego złożyła odwołująca się, wnosząc o jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującej kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz - w razie gdyby zażalenie zostało oddalone albo nie przyjęte do rozpoznania - przyznanie pełnomocnikowi kosztów nieopłaconej

pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu. Skarżąca zarzuciła: 1) naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie art. 22 ustawy o emeryturach pomostowych i nieprawidłowe przyjęcie za organem rentowym, że kwota rekompensaty wskazana przez organ rentowy a następnie uwzględniona do wyliczenia różnicy pomiędzy emeryturą hipotetyczną a emeryturą faktycznie przyznaną odwołującej, daje podstawę do uznania, że w skali roku odwołująca otrzymałaby jedynie 3.721,20 zł więcej emerytury, podczas gdy faktycznie byłaby to kwota 15.232,56 zł; 2) naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie: art. 327¹ § 1 pkt 1 w zw. z art. 361 k.p.c. przez brak wskazania w uzasadnieniu postanowienia, z jakiego względu Sąd oparł się na informacji organu rentowego w zakresie wyliczenia wartości przedmiotu sporu i zupełnie w tym zakresie pominął obliczenia odwołującej wskazane w skardze kasacyjnej i dalszych pismach.

Skarżąca podniosła, że zgodnie z art. 22 ustawy o emeryturach pomostowych, rekompensata wyliczana jest według wzoru wskazanego w tym przepisie: $R = 64,32 \times K \times X$ oraz dokonała wyliczeń, z których wynikało, że wartość rekompensaty wyniosłaby 150.748,91 zł. Wskazała, że wzrost kapitału początkowego z 246.310,75 zł do 397.059,66 zł spowodowałby analogiczny wzrost świadczenia emerytalnego o 1.269,38 zł w skali miesiąca (wzrost z 2.074,10 zł do 3.343,48 zł), tj. 15.232,56 zł w skali roku. Skarżąca podniosła, że organ rentowy, poza „jakiegoś rodzaju wydrukiem dołączonym do jednego z pism procesowych”, nie przedstawił sposobu wyliczenia emerytury hipotetycznej w oparciu o art. 22 ustawy o emeryturach pomostowych. Ponadto skarżąca stwierdziła, że Sąd Apelacyjny nie wskazał w żaden sposób, z jakiego względu nie dał wiary wyliczeniom przedstawionym w skardze kasacyjnej i dalszych pismach przez odwołującą.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c. w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Oznacza to, że

wymienione kategorie spraw mają charakter majątkowy, jednak wartość przedmiotu zaskarżenia nie determinuje dopuszczalności skargi kasacyjnej, która w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przysługuje co do zasady wówczas, gdy wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi co najmniej 10.000 zł (art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c.). Skoro sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych są sprawami o prawa majątkowe, to znaczy, że możliwe (a w niektórych przypadkach konieczne) jest oznaczenie w nich wartości przedmiotu sporu oraz wartości przedmiotu zaskarżenia, a sądy kolejnych instancji mają obowiązek egzekwowania od stron oznaczenia tej wartości oraz uprawnienie do weryfikacji podanych kwot.

Nie ulega wątpliwości, że rozpoznawana sprawa ma charakter majątkowy. Będąca przedmiotem niniejszej sprawy rekompensata, przysługująca na podstawie art. 21-23 ustawy pomostowej, zgodnie z jej ustawową definicją zawartą w art. 2 pkt 5 ustawy pomostowej jest odszkodowaniem za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze dla osób, które nie nabędą prawa do emerytury pomostowej. Rekompensata ta jest przyznawana w formie dodatku do kapitału początkowego, o którym mowa w art. 173 i art. 174 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (art. 23 ust. 2 ustawy pomostowej), nie stanowi zatem sama w sobie samoistnego świadczenia pieniężnego. W razie spełniania przez ubezpieczonego przesłanek do jej nabycia, jest doliczana do kapitału początkowego i łącznie z tym kapitałem podlega waloryzacjom, a w efekcie powiększa podstawę obliczenia emerytury. Uprawnia to do stwierdzenia, że spór w sprawie o rekompensatę sprowadza się w istocie do zwiększenia emerytury z tytułu prawa do rekompensaty, dotyczy zatem wysokości emerytury, a nie prawa do emerytury (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2019 r., I UZ 4/19, LEX 2633603). W orzecnictwie jednolicie przyjmuje się, że sprawa, w której przedmiotem sporu jest wysokość świadczenia, jest sprawą o prawa majątkowe, w której o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 27 października 2009 r., II UZ 34/09, LEX nr 574545; z dnia 10 listopada 2010 r., II UZ 30/10, LEX nr 707896; z dnia 2 marca 2011 r., II UZ 1/11, LEX nr 844747; z dnia 23 stycznia 2012 r., II UK 84/11, LEX nr 1163332 i

orzeczenia w nich powołane). Dopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawach, w których przedmiotem jest zmiana wysokości świadczenia powtarzającego się zależy od wartości przedmiotu zaskarżenia, ustalonego w odniesieniu do świadczeń przyszłych na podstawie art. 22 k.p.c. (zob. np. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2012 r., III UZP 3/12, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 112). Skarga kasacyjna w sprawie o rekompensatę za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach jest dopuszczalna, jeżeli 12-krotność różnicy wysokości emerytury obliczonej z rekompensatą oraz bez rekompensaty przekracza kwotę 10.000 zł (art. 398² § 1 k.p.c. w związku z art. 21 ustawy pomostowej) (postanowienie Sądu Najwyższego z 15 lipca 2020 r., II UZ 5/20, LEX nr 3151533).

Mając na uwadze przedmiot niniejszej sprawy należy potwierdzić, że o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje różnica między wysokością emerytury pobieranej przez ubezpieczoną a emeryturą, jaką pobierałaby, gdyby przysługiwała jej rekompensata z tytułu pracy w szczególnych warunkach, pomnożona przez 12 miesięcy (art. 22 k.p.c.; postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2019 r., I UZ 4/19, LEX 2633603; z 15 lipca 2020 r., II UZ 11/20, LEX nr 3151557.). W konsekwencji konieczne jest ustalenie potencjalnej wysokości emerytury ubezpieczonego z uwzględnieniem rekompensaty, a to wymaga znajomości wysokości kapitału początkowego, który podlega następnie zsumowaniu z wartością rekompensaty (art. 23 ust. 2 ustawy pomostowej). Zwaloryzowana kwota tak obliczonego kapitału początkowego na dzień przyznania ubezpieczonej emerytury daje wartość, na podstawie której możliwe będzie ustalenie wysokości emerytury, jaką pobierałaby, gdyby nabyła prawo do rekompensaty (kwota zaewidencjonowanych składek na koncie z uwzględnieniem waloryzacji + kwota zwaloryzowanego kapitału początkowego z uwzględnieniem rekompensaty podzielona następnie przez wskaźnik średniego dalszego trwania życia). Poczynienie powyższych obliczeń nie jest możliwe bez uzyskania stosowanych danych od organu rentowego. Obowiązek precyzyjnego wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia spoczywa na skarżącej, która takiego wyliczenia dokonała, wskazując na wartość przedmiotu zaskarżenia - 15.232,56 zł. Tymczasem organ

rentowy wskazując na niższą wartość przedmiotu zaskarżenia (3.722 zł) nie przedstawił szczegółowych wyliczeń ani informacji w postaci dokumentacji.

W tej sytuacji Sąd drugiej instancji, mając wątpliwości w zakresie podanej wartości przedmiotu zaskarżenia, powinien nie tylko odnieść się do obliczeń w zakresie wartości przedmiotu zaskarżenia przedstawionych przez skarżącą, ale zasięgnąć również wyjaśnień ze strony organu rentowego. Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że w sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe zwrócenie się do organu rentowego o ustosunkowanie się do wskazanej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia jest uprawnionym sposobem jej weryfikacji (por. np. postanowienia: z 2 kwietnia 1998 r., II UZ 24/98, OSNAPiUS 1999 r. nr 8, poz. 291 czy z 2 sierpnia 2011 r., II UZ 27/11, LEX nr 1106736; z 15 listopada 2018 r., I UZ 41/18, LEX nr 2577417). Należało zatem oczekiwać, że organ rentowy, po wystosowanym wezwaniu przez Sąd Apelacyjny, sporządzi symulację wysokości hipotetycznej emerytury ubezpieczonej, należnej jej z uwzględnieniem rekompensaty. Dopiero dysponując powyższymi danymi, Sąd Apelacyjny powinien ustalić na podstawie art. 25 § 1 k.p.c. w związku z art. 22 k.p.c. z urzędu wartość przedmiotu zaskarżenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2019 r., I UZ 4/19, OSNP 2020, nr 2, poz. 21). Tymczasem organ rentowy nie przedstawił informacji, z których wynikałby sposób dokonania przez niego wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia. W piśmie z 4 stycznia 2022 r. organ rentowy wskazał wyłącznie, że na dzień 1 grudnia 2018 r. różnica między wysokością emerytury aktualnie pobieranej a żądanej przez ubezpieczoną wynosi 308,84 zł miesięcznie. W piśmie z 11 stycznia 2022 r., skarżąca na wezwanie Sądu Apelacyjnego wyjaśniła, że przyznanie kwoty rekompensaty w wysokości 150.748,91 zł spowodowałoby wzrost kapitału początkowego do wyliczenia emerytury z kwoty 246.310,75 zł do 397.059,66 zł, co oznaczałoby wzrost świadczenia emerytalnego z 2.074,10 zł do 3.343,48 zł, tj. o kwotę 1.269,38 zł. Organ rentowy w piśmie z 18 stycznia 2022 r. wskazał jedynie, że kwota ta jest zawyżona i określił wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 3.722 zł (3.721,20 zł) stanowiącą różnicę pomiędzy kwotą emerytury dochodzonej przez skarżącą (tj. kwota emerytury z rekompensatą) a kwotą emerytury przyznanej przez organ rentowy za okres od 1 grudnia 2018 r. do 30 listopada 2019 r.).

Następnie w piśmie z 21 stycznia 2022 r. organ rentowy dodał, że rzeczywiste kwoty zwiększenia emerytury (w przypadku przyznania rekompensaty) wynoszą 308,84 zł (od 1 grudnia 2018 r. do 29 lutego 2019 r.) oraz 310,52 zł (od 1 marca 2019 r. do 30 listopada 2019 r.), nie przedstawiając jednak wyliczenia w tym zakresie. Z kolei w piśmie z 23 lutego 2022 r. organ rentowy sprostował omyłkowo zawarte w piśmie z 18 stycznia 2022 r. informacje odnoszące się do kwot emerytury pobieranej przez skarżącą (bez rekompensaty) oraz wyliczonej teoretycznie (z rekompensatą), jednak potwierdził stanowisko wskazujące na wartość przedmiotu zaskarżenia w wysokości 3.722 zł. W piśmie tym jednak również nie zostały dokonane wyliczenia zgodnie z art. 22 ustawy o emeryturach pomostowych. Jeżeli zatem Sąd drugiej instancji chciał ustalić wartość przedmiotu zaskarżenia na podstawie takich informacji, to – akceptując stanowisko organu rentowego – powinien w uzasadnieniu postanowienia w tym przedmiocie i jednocześnie odrzucającego skargę kasacyjną przedstawić własną argumentację podważającą sposób obliczenia tej wartości przez odwołującą się.

Uchybienie to nie prowadziło jednak do uwzględnienia zażalenia, ponieważ postanowienie w przedmiocie ustalenia wartości przedmiotu zaskarżenia nie jest samoistnie zaskarżalne zażaleniem do Sądu Najwyższego. Zażalenie przysługuje tylko na postanowienie w przedmiocie odrzucenia skargi kasacyjnej. Rozpoznając takie zażalenie, Sąd Najwyższy może – na odrębny wniosek żalącego się – rozpoznać w trybie art. 380 k.p.c. zażalenie na niezaskarżalne postanowienie w przedmiocie ustalenia wartości przedmiotu zaskarżenia. Takiego wniosku jednak nie sformułowano w zażaleniu w niniejszej sprawie, co uniemożliwiło Sądowi Najwyższemu podważenie rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji w przedmiocie wartości przedmiotu zaskarżenia.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji.

[as
a!]